

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ס

הרבנות הראשית לישראל

עיר התורה שקרובה אליך

לשכת הרבנות הראשית אלעד.

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

אור

פרשת וארא

המלך

מידת הכרת הטוב

שמות (פרשת וארא) פרק ו פסוק (ו) לָכֵן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְקֹקֶה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֵּתָם וְגִאֲלֵתִי אֶתְכֶם בְּזֵרוֹעַ נְטוּיָה וּבְשַׁפְטִים גְּדִלִים: (ז) וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעֻתְּם כִּי אֲנִי יְקֹקֶה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם: בא פ"א (ז) וְלִכְלֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרְץ כָּלֵב לִשְׁנוֹ לִמְאִישׁ וְעַד-בְּהֵמָה לִמְעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יִפְלֶה יְקֹקֶה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל: יתרו פ"כ (ב - ג) אֲנֹכִי יְקֹקֶה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים לֹא יִהְיֶה הֵלֶךְ אֱלֹהִים אַחֲרַי עַל-פָּנָי: דברים פרק כג (ח) לֹא תִתְעַב אָדָמִי כִּי אֲחִידָה הוּא לֹא תִתְעַב מִצְרִי כִּי-גֵר הָיִיתָ בְּאֶרֶץ:

שאלות:

א { יש לשאול מדוע תולה הפסוק ידעת ועבודת השם ביציאת מצרים וכתב והייתי לכם לאלוקים וידעתם כי אני ה' אלוקים המוציא אתכם, הרי ידיעת ה' יותר מוכרח ממה שבראשית ברא ה' את השמים ואת הארץ? ב { וכמו כן מצינו הדיברה הראשונה מעשרת הדברות כתוב (פרשת יתרו) פרק כ פסוק ב אֲנֹכִי יְקֹקֶה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים. ושואלים הראשונים מדוע לא כתוב אנכי אשר בראתי העולם וכל הבריאה שזה יותר מחייב את האדם לעבוד את בוראו? ג { ועוד שואל הרמב"ן בסוף פרשת בו מדוע התורה תולה הרבה מצוות בזכירת יציאת מצרים? ד { ומדוע התורה מספרת לנו שביציאת בניי ממצרים לא חרץ כלב לשונו עליהם, הרי אין הדבר קשור לגאולת עם ישראל?

האדם מקבל ומבין שהכל מובן מאליו:

אולם רצון התורה בפרשיות אלו לאלפנו אחד מיסודות הנהגת בן אדם לחברו ובן אדם למקום, בהיות ונוהג שבעולם **נאשר גודל בבית הוריו** שכל הנעשה עבורו הוא כדבר מובן מאליו אינו רואה לעצמו חובה להודות ולהעריך את מה שמקבל ואולי יותר מכך יש לו תביעות ותלונות על יותר, **כמו כן ההורים עם בניהם** כאשר הבן עושה מעשה טוב ועוזר הדבר מתקבל כדבר מובן מאליו ואין מגיע על כך הערכה, **כמו כן בין אדם לאשתו** כל מה שהאשה עושה בבית מבשלת מנקה מכבסת וכדומה הכל מובן מאליו ואינו רואה צורך לתת הערכה או תודה על הנעשה וכן ההפך האשה כלפי בעלה כל מה שהוא עושה מתקבל כדבר המובן מאליו, כך בני הזוג מבינים ולוקחים את כל החיים כדבר מוכרח להיות ומובן מאליו ואין על כך שום תשומת לב והערכה, **כמו כן האדם בעסקו** כאשר יש עובד טוב אינו זוכה להערכה כיון שמקבל משכורת, וק"ו **כאשר מבקש איזה שירות** מחברו תמורת שכר האדם מבין שאינו צריך להודות על כך כי אדרבא אני נותן לו שכר, וכן על זה הדרך תן לחכם ויוסיף לקח והעיקר שהאדם חושב שהכל מובן מאליו שכך צריך להיות, וזו הטעות הבסיסית שמהווה חורבן ומחלוקת בביתו בחברתו ובעבודתו, ולפחות מאבדת את כל מוטיבציה לשפר ולהמשיך בדבר הטוב שנעשה כיון שאין הערכה ולא ביטוי לכך, ולזאת באו פרשיות אלו ללמדנו השקפת התורה מהיא הן בן אדם לחברו והן בן אדם לקונו ואפילו לאוייבו ולבעלי חיים ולדומם יסוד היסודות הוא לדעת להכיר טובה ולהוקיר ולהעריך ולהודות על כל הנאה שמקבל ולא לחשוב שהדבר מובן מאליו.

יסוד עבודת השם ומצוות זכירת יציאת מצרים הכרת הטוב:

ובזה נבוא לבאר את פרשתנו כתבו הראשונים כמה תירוצים מדוע לא נאמר בדיברה הראשונה אשר ברא את השמים והארץ יש כתבו מפני שברירת העולם כל העולם שוים ואין זה מחייב יותר את ישראל מעם אחר, ויש שפירשו מפני שברירת העולם לא ראו ורק שמעו והאימנו ואילו יציאת מצרים ראו בחוש וגדולה ראה משמעה, אולם נראה כעיקר שהטעם משום חובת הכרת הטוב שאילו בריאת העולם הוא רצונו יתברך בבריאה אך הוצאת בני ישראל ממצרים מעבודת לחרות הדבר מחייב הכרת הטוב שזו חובה מוסרית לכל בר דעת, וכמו שמפורש (פרשת ואתחנן) פרק ד פסוק (לב) כִּי שָׁאַלְנָא לַיִּמִּים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לִפְנֵיךָ לְמַרְהִימוֹ אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים אֶדָם עַל-הָאָרֶץ וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד-קִצְצֵה הַשָּׁמַיִם הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמָע כָּמֹהוּ: (לג) הַשָּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ-הָאֵשׁ כְּאִשְׁרֵי-שִׁמְעָתָהּ וַיְחִי: (לד) אוֹ הַנִּסָּה אֱלֹהִים לְבוֹא לְקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גוֹי בְּמִסֵּת בָּאֵתֶת וּבְמִוִּפְתֵּי וּבְמִלְחָמָה וּבְגִד חֲזָקָה וּבְזֵרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמִרְאִים גְּדִלִים כָּלֵל אֲשֶׁר-עָשָׂה לָכֶם יְקֹקֶה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעִינֶיךָ: ולכן התלונן הנביא ישעיהו פרק א פסוק (ב) שָׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהִאֲזִינוּ אָרֶץ כִּי יְקֹקֶה דָּבָר בְּנִים גְּדִלְתִּי וְרוֹמַמְתִּי וְהִם פָּשְׁעוּ בִּי: (ג) יָדַע שׁוֹר קִנְיָה וְחִמּוֹר אָבִיס בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עֲמִי לֹא הִתְבּוֹנֵן: ועל יסוד זה מושתת כל עבודת השם שחובת האדם להכיר בטובות וחסדי הבורא שבכל רגע עושה עם האדם ובזה יעבוד השם מרצון והערכה ולא מתוך כפייה, ואכן מצאתי שכן **כתב הכלי יקר 1** שמצד שברא את העולם יכול האדם לומר יותר טוב שלא נברא כמסקנת הלל ושמאי, אולם מצד יציאת מצרים שעשה להם נסים ונפלאות חייבים הכרת הטוב.

יסוד מצוות כיבוד הוריו משום הכרת הטוב:

ובזה יובן מה שמקשים על הדיברה החמישית הרי לוחות הברית מחולקים לשני לוחות לוח ימין הן מצות שבן אדם למקום ולוח שמאל הן מצות שבן אדם לחברו, והקשו אי"כ מדוע נכתבה הדיברה של כבד את אביך ואמך בחמש של צד ימין שהן של בן אדם למקום הרי מצוה זו גם כן בן אדם לחברו? אולם בהיות ומצוה זו **כתב בספר החינוך 2 לבאר שיסוד מצוות כיבוד ההורים מפני הכרת הטוב על החסדים שגידלו ויפלו והאכילו והלבישו אותו**, ועל ידי שהאדם ישרש בעצמו מידת הכרת הטוב כן יגיע להכיר טובת בוראו, ואם לאו משמע ההפך. ובאמת כן האדם נוהג עם הוריו כאילו חייבים לו ואינו מרגיש כמה חובת הכרת הטוב הוא חייב, הדבר נובע שוב מאותה גישה מוטעית שהאדם מסתכל רק על חשבונות הנותן, וטוען כי זוהי חובת ההורים ומטבעם חייבים לדאוג לבניהם, אך דרך התורה אינה כך, אלא אדרבא חייב בכבוד הוריו על בסיס הכרת הטוב ולהסתכל על מה שמקבל מהוריו מבלי לבדוק בחשבונות הנותן, וכמו שכותב החובת לבבות אילו היה אדם זרוק ברחוב מבלי ביגוד אוכל שינה וכדו' ובא אליו אדם זר אשר ריחם עליו גידלו הלבישו ופרנסו ודאג לבריאותו, בודאי האדם היה מכיר לו טובה כל חייו ללא שום ספק על החסד שעשה עמו, אבל בהוריו הדבר שונה וחושב שהדברים טבעיים ואינו חייב בהכרת הטוב

בית: רח' שמאי 18 טל: 039096874 לשכה רח' שמאי 13, אלעד • טל: 03-9096601 • פקס: 03-9337941

tel: 972-3-9096784 • hom: 18 shamai st' fax: 972-39337941 • tel: 972-3-90966001 • 13 shamai st' elad 40800

מרדכי מלכא
רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו
יו"ר ועדת סת"ם
הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד.

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

על מה שמקבל. אך לא זו הדרך ואדרבא חייב להחדיר בעצמו את המידה יקרה זו של הערכה והוכרה על כל טובה וטובה שנעשית עימו.

מאמר חז"ל לא תתעב מצרי

עוד הוסיפו חז"ל ללמדנו בגדר חובת הכרת הטוב, כמבואר במסכת ברכות דף סג 3 שרבי יוסי התארח ופתח בכבודו של אכסניה שהתורה אמרה לא תתעב מצרי למרות שהכל עשו לטובת עצמם וקל וחומר לאדם שמארח את חברו, אלא שיש לשאול כיון שכך הדבר מצריך הסבר מה שייך עוד להכיר להם טובה? אלא מלמדת אותנו התורה לדעת להפריד בין השיעבוד שזו הייתה גזירה לבין המציאות שהתגוררו במצרים ונהנו מכך, ועל החלק הזה חייב להודות ולהעריך הגם שנעשה למטרה רעה, מאחר ויסוד ההערכה וההוקרה אינה כפעולת תגמול לעושה אלא כפעולת אצילות נפשו של האדם שידע להעריך כל הנאה שמקבל ולהודות על כך. ומכאן למדו חז"ל במסכת בבא קמא דף צב ע"ב מניין למדו האימרה שרגילים האנשים לומר בור ששתיה ממינו מים אל תזרוק בו אבן, ומבאר הגמרא מלאו לא תתעב מצרי, וביאור הדבר שמשם לומדים שאין הדבר נובע משום יחסי גומלים, כי בודאי לא מגיע לאוייב המצרי ששעבד ועינה, אולם מצד המקבל צריך להנהיג את עצמו ולהרגיל את נפשו להעריך ולהוקיר כל הנאה שמקבל. שאין להסתכל על המניע של הנותן ולא על התנהגותו אלינו, אלא על המקבל בפועל היית גר במצרים נהנתה מאותו עם, אפילו שהיה סבל נורה אין הדבר פוטר מהכרת הטוב לדורי דורות אפילו לבני בניו, ק"ו שכל אדם עם חבירו חייב בהכרת טובתו הוריו, אשתו, ואם האדם יפתח מידה זו הרי ידע להכיר בטובת הקב"ה.

מעשה עם מרן הרב ש"ך מחזיר טובה לנכד:

את המעשה שמעתי בזמנו בהיותי מתגורר בשיכון ה' בבני ברק שם הייתי מתקיימת ישיבה קטנה של הרב ברזל ונודע לרב ש"ך שלומד שם בחור שהכיר את הסבתא מתקופתו בישיבה ולכן קרא הרב ש"ך לרב ברזל וביקשו להסדיר אברך טוב שילמד עם אותו בחור חברותא והוא ישלם מבלי שידע הבחור וכל חודש שהוא נכנס אליו הוא ישלם את שכרו, שאל הרב ברזל מדוע הרב עושה דבר זה מניין הוא מכיר את הבחור, וסיפר הרב ש"ך כי בהיותו לומד בישיבה היה חי בעוני גדול והיית לו רק חולצה אחת לחול ולשבת ולכן בכל יום שיש היה נאלץ ללכת לנהר להוריד את החולצה לכבסה ולהמתין עד שתתייבש ורק אז יוכל לחזור, והנה פעם הזדמנה הסבתא של הבחור לאותו מקום כאשר ראתה אותי כך ממתין בלי חולצה ושאלה מדוע והסברתי כי זו חולצה יחידה גם לשבת תיכף הביאה לי עוד חולצה כך שנהיה לי חולצה לחול ולשבת, ולכן אני חייב לה הכרת הטוב וכל השנים אני חוקר ודורש למצוא אותה ונודע לי כי נכדה לומד כאן ואני חייב הכרת הטוב לכן אני רוצה שתדאג לו ואני ישלם.

הכרת הטוב אפילו לבעלי חיים:

ולכן התורה מספרת על העובדה שהכלבים לא חרצו לשונם ולא נבחו על בני ישראל ביציאתם ממצרים, בכדי ללמדנו כיצד חייב האדם לדעת גם בשעת הגאולה והמהומה הגדולה שעם ישראל חווה יתבונן שיש לו איזה הנאה שהכלבים לא נבחו וחייב להעריך ולהודות על כך, ולכן התורה מצוה בפרשת משפטים פ"ב (ל) ואנשי קדש תהיו לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לַכָּלֵב תִּשְׁלָכוּן אֹתוֹ: לדאוג ולתת הטריפה לכלב בכדי שנדע להעריך את לא יחרץ כלב לשונו לבני ישראל ביציאתם ולא לקחת הדברים כמובן מאליהם, והפלא הגדול שבשביל אותו פעם נשאר הציוי לדורי דורות, כי הערכת הטוב אינו יחס גומלין לאותו שהטיב, שא"כ היה ראוי להיות ציוי רק לאותו זמן בלבד.

מעשה בקצב שהאכיל טרפות ובשרו נאכל ע"י כלבים:

ומסופר בירושלמי תרומות פ"ח ה"ג: לכלב תשלכון - מעשה בטבח אחד שהאכיל לישראל נבילות וטרפות, פעם אחת שנה יין בערב שבת ועלה לגג ומת והיו כלבים מלקקין את דמו, שאלו לר' חנינא, מהו להעבירו מלפניהם, אמר להם, הניחו להם, מדידהו קאכלי, דכתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אותו, וזה גזל אותן והאכיל את ישראל.

יתרו זכה לכבוד ויוצאי חלציו בלשכת הגזית ולחתן משה רבנו בגלל הכרת הטוב:

ואכן מבואר בחז"ל שיתרו זכה לחתן את משה רבנו בגלל הכרת הטוב, שאמר 4 לבנותיו מדוע מהרתם היום לחזור ואמרו לו איש מצרי עזר לנו ושאל אותם היכן הכרת הטוב למה קראתם לו לאכול לחם ואכן קראו לו להכיר לו טובה וזכה שמשה לקח את ציפורה בתו. זאת ועוד מבואר במסכת סנהדרין דף קד ע"א 5 שאמר רבי יוחנן זכה שמוצאי חלציו ישבו בלשכת הגזית, והוסיפו חז"ל במדרש 6 שבזכות שהאכיל לחם והכיר למשה טובה, שזכה לכבוד הגדול שמשה ואהרן וכלל ישראל יצאו להקביל פניו:

גאולת עם ישראל תלוי במידת הכרת הטוב.

זאת ועוד כתוב 7 שמשה לאחר כל ההפצרות של הקב"ה ללכת בשליחות לגאול את ישראל חזר למדיין לחותנו יתרו. **ומבואר במד"ר שמות פרשה ד** בשעה שאמר לו הקב"ה, ועתה לכה ואשלחך אל פרעה, אמר לו רבון העולם איני יכול, מפני שקבלני יתרו ופתח לי ביתו ואני עמו כבן ומי שהוא פותח פתחו לחבירו נפשו חייב לו וכו'. לפי המבואר במדרש שכל ענין הליכת משה לחותנו הוא לצורך קבלת רשות מאחר וחייב לו משום הכרת הטוב בקשת רשות על הליכתו. והדבר תמוה הרי הקב"ה הפציר מאוד במשה רבינו בכדי שילך לגאול את עם ישראל ממצרים, והבהיר לו שאך ורק הוא צריך לעשות השליחות, ובסופו של דבר הקב"ה חרה בו על סירובו והוחלט וסוכם שהוא ילך בלוי של אהרן ולאחר הסיכום כתוב וילך משה לחותנו לבקש ממנו רשות, הרי ברור שמשה רבינו לא עשה צחוק מחותנו ללכת לבקש רשות ולא ישמע בקולו, ברור הדבר שאם היית לו החלטה ללכת על אף התנגדות חותנו לא היה לו ללכת כלל לבקש רשות. אלא ודאי שהוא הלך על מנת לשמוע בקולו ולבקש רשותו, והרי הדבר פלא, מאחר והובהר למשה רבינו שכל גאולת בני ישראל תהיה אך ורק על ידו, כיצד היה מוכן לסכן את הגאולה בגלל הכרת הטוב בלבד, וכל גאולת עם ישראל וקבלת התורה וכו'. הכל היה מוכן לתלות הכל בבקשת רשות מיתרו בשביל הכרת הטוב, אתמהא? והיה מקום לומר שבאמת הוא עשה נגד רצון הקב"ה, אך המשך הפסוק מוכיח שאין הדבר כך, שהרי כתוב לאחר שמשה ביקש רשות "ויאמר השם אל משה במדין לך שוב מצרים" וכו', ולכאורה מדוע חוזר הקב"ה לצוותו לאחר הויכוח הארוך שכבר היה וסוכם שהוא צריך ללכת למצרים? **ויותר קשה** שהרי כתב בתרגום יונתן 8 כתוב שכאשר נודע ליתרו

מרדכי מלכא
רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו
יו"ר ועדת סת"ם
הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד.

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

שברח מפרעה זרקו לבור שימות מרעב וכל מה שניצל בגלל צפורה ביתו שהיית מרחמת עליו וזורקת לו אוכל וכך היה בבור עשר שנים ורק לאחר מכן נודע ליתרו שעדיין חי אם כן כיצד חייב לו הכרת הטוב?

יש לוותר על הגאולה אם יפגע בהכרת הטוב:

אלא הדבר בא ללמדנו שלמרות כל הצער שיתרו עשה למשה ושנא את בני ישראל ויכול להיות שכאשר יבקש את רשותו הוא יתנגד אליו ויבטל את שליחות הקב"ה בכל זאת הקב"ה הסכים למשה בגלל שהוא מחוייב הכרת הטוב שפתח לו את ביתו, ללמדנו שהמושג של הכרת הטוב אינו רק לאדם המיודד איתו שגומל עימו טובות אלא גם למי שעשה לו צרות וצער חייב כיון שסוף סוף פתח לו את ביתו והתגורר אצלו. והיה מוכן להפקיר את כל הגאולה ועתיד כל עם ישראל בשביל מידה של הכרת הטוב ובקשת רשות, כיון שלא יתכן שהגאולה והעתיד של עם ישראל יהיה על חשבון חוסר הכרת הטוב, מאחר ודבר זה חובת האדם להרגיל עצמו לקניין מידת הכרת הטוב כי הוא יסוד בעבודת השם יתברך.

בן אדם למקום החיים אינם דבר שמובן מאליו:

ומאותו יסוד שחובת האדם להרגיל את עצמו להיות רגיש לכל דבר שמקבל ולהעריך ולהודות ולא לחיות בתחושה שכל הנעשה הוא דבר מובן מאליו, יוכל האדם להכיר טובה לבוראו על כל החסדים שעושה עימו בכל יום ולא יבין שכל הנעשה בחייו מובן מאליו ואין על מה להודות, אלא חז"ל מגדירים הדבר עד כדי כך כל הנשמה תהלל וכו' שעל כל נשימה ונשימה צריך להודות להשם ולא להבין שלנשום זה דבר המובן מאליו, כי כאשר האדם ילך לבתי חולים ויראה כמה מתמודדים עם כל נשימה ידע להעריך את מערכת נשימתו התקינה, וכמו כן כל חלקי גופו ואבריו אשר מתפקדים באופן תקין עד כמה צריך האדם להעריך ולהודות ללא גבול, ולכן תיקנו אנשי כנסת הגדולה את ברכות השחר שמהרגע שהאדם פותח את עיניו צריך להודות על הנשמה שהחזרת לי ולהודות על שנפקחו עיניו ומתיר אסורים ומלביש ערומים וזוקף כפופים וכו' וכאשר אנו אומרים **בנשמת כל חי ואילו פינו מלא שירה כים ולשונו רינה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע, וידנו פרושות כנשרי שמים, ורגלנו קלות כאילות, אין אנחנו מספיקים להודות לך השם אלוהינו ולברך את שמך מלכנו על אחד מאלפי אלפים ורוב רבי רבבות פעמים הטובות נסים ונפלאות שעשית עימנו ועם אבותינו, כיון שכל החיים של האדם אינו דבר שמובן מאליו, ולצערנו בתקופה זו אשר הצרות גוברות וכל יום גזרות קשות חדשות אשר נפטרים אנשים תינוקות וצעירים מדברים פשוטים אחד נחנק ואחד לא קם ואחד משפעת או מריאות או נופלים וכדומה הרי שלקום בסדר אינו דבר שמובן מאליו, וכבר לימדנו יעקב אבינו שאמר קטונתי מכל החסדים ומכל האמת כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות, ואם תתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש וכו' שחובת האדם לדעת להעריך כל הנעשה סביבו שאין הדבר פשוט ומובן מאליו, צא וראה כמה לא זכו לאשה ואם כבר זכו כמה לא זכו לפרי בטן ואם זכו לפרי בטן כמה ממורמרים מיוצאי חלציהם שעדיף שלא נבראו, ואם הכל בסדר כמה אינם בקו הבריאות ובכל יום מתמודדים עם הקיום, ועוד יותר כאשר זוכה לפרנסה אשר רבים רעבים לפת לחם ובגד ללבוש, כי אין החיים דבר שמובן מאליו, ורק כאשר האדם יחנך וירגיל את עצמו לתת דעתו על כל הנאה שמקבל להעריך ולהודות בן אדם לחברו יורגל גם להודות למקום.**

מעשה שהיה עם הרי"ף בעניין הכרת הטוב:

וכתב בשיטה מקובצת שם מעשה שהיה עם הרי"ף לראות עד כמה הכיר טובה. וכתב תלמיד אחד מתלמידי ה"ר יוסף הלוי ז"ל אבן מיגש וז"ל מועתק מלשון ערבי אמרו בסוף החובל בירא דשתי מנייה לא תרמי ביה קלא. פירוש הבור ששתי ממנו לא תשליך בו אבן או דבר אחר כלומר לא תזלזל בו ולא תגמול אותו רע אחר שנתהנית ממנו. וזה על דרך משל לשאר הדברים שמי שבא לאדם ממנו איזו תועלת או נהנה ממנו אין ראוי לו לעשות שום מעשה שיבא לו נזק ממנו. וכבר הביאו שם בגמרא על ענין זה משלים ופסוקים מענין מכות מצרים וגילו הסבה שנעשו קצתם על ידי אהרן ע"ה. **וספר רבנו ז"ל על רבו הריא"ף ז"ל** שאירע לו ענין זה עם איש אחד ולא רצה לדון אותו כלל כדי שלא ידון אותו במה שיבא לו היזק ממנו ונמנע זה מניעה גמורה, וזה שהוא ז"ל חלה ונכנס אצל אדם אחר במרחץ שהיה לו בביתו ונתהנה מהמרחץ הנזכר אחר כך זימן אותו ושיב אצלו עד שיבריא וכיבד אותו הרבה ועשה עמו טובה והבריא. ובהמשך הזמן על האיש ההוא מטה ידו וירד מנכסיו ונשבר בערבונות וזולתם ונתחייב לתת ממון לבעלי חובות וירד עד שהוצרך למכור המרחץ הנזכר ולשום אותו לבעלי חובותיו. ואמר רבנו יצחק ז"ל לא אדון ולא אורה במרחץ הזה לא במכר ולא בשומא ולא בשום דבר המתייחד בו לפי שנתהנית ממנו. ואם היה זה בדומם שאין לו הרגשה כל שכן וק"ו בני אדם המרגישים בהיזק ובתועלת שיהיה זה שנוי לעשותו והעושהו יוצא משורת המוסר ודרך ארץ. וכו' ואם היה זה במי שקבל הנאה מבשר ודם כל שכן וק"ו באלוה יתברך שממנו נשפע הטוב הגמור שראוי להודות לו הודאה גמורה ולא יעשה מה שיקניטנו ולא מה שהוא שנוי לו. ע"כ לשונו ז"ל:

מעשה שהיה:

וכך מסופר על רבנו שלמה זלמן אוירבך זצ"ל שלאחר פטירתו סיפר נהג מונית שהסיע באופן קבוע את הרב במשך שנים רבות ובכל יום כשנכנס למונית שואל לשלומו ושלומו בני ביתו וכאשר נפרד ממנו מודה לו על שהסיעו, למרות שבעל המונית עשה לטובת עצמו ואדברא הרב הוא שעשה לו טובה, כיון שסוף סוף נהנה היה מודה כיון שאינו שייך רק למיטיב אלא לזיכוד נפשו.

מעשה שהיה עם הגרב"צ אבא שאול זצ"ל:

פעם רבנו בן ציון אבא שאול זצ"ל נסע עם תלמידיו קצת להתאורר ובהיות בחוצות נצרכו ללכת להתפלל מנחה חיפשו מקום לתפילה ומצאו בית הכנסת באזור שבקושי יש בו אנשים ואינו פעיל בימות השבוע אלא בדוחק, והנה כאשר נכנסו להתפלל הוציא רבנו בן ציון אבא שאול מארנקו לעיני תלמידיו שטר של חמישים שקל ושם בקופת בית הכנסת, שאלו תלמידיו מדוע שם כזה סכום הרי בדרך כלל שמים בקופה שקל או כמה שקלים, השיב להם רציתי שתלמדו מוסר הרי אנחנו חיפשנו מקום להתפלל ומצאנו בית הכנסת וכעת אנחנו נהנים מהמקום שיכולים להתפלל בו חייבים בהכרת הטוב למקום כי הכרת הטוב אינה ביחס לבני אדם הנותנים בלבד אלא גם כלפי המקום שנהנים ממנו.

מרדכי מלכא
רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו
יו"ר ועדת סת"ס
הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד.
 בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין
 The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

מעשה עם הרב אלישיב זצ"ל:

סיפר חתנו של הרב אלישיב זצ"ל הרב זילברשטיין שליט"א בהספד בהלווייתו על חמיו שלאחר אישפוזו בבית חולים היה פרופסור מיוחד ומומחה שהביאו מחו"ל לטפל בו אשר ידע רק שפת האנגלית שהרב אלישיב ביקש לדעת איך אומרים באנגלית תודה רבה, ואמרו לו "תן קו" אולם שאלו אותו מה מטרת בקשתו, והשיב בכדי להודות לפרופסור שבא במיוחד עבורו מחו"ל, אמרו לו והרי נוכל להעביר בשמך את ההודאה, השיב הרב אלישיב הרי בחזרת הש"ץ מחוייב כל אדם לחזור אלא שחז"ל תיקנו שהש"ץ יחזור עבור כולם ויש להתבונן מדוע רק ודוקא במודים תיקנו חז"ל שכל השומעים יאמרו מודים דרבנן ולא מסתפקים בחזרת הש"ץ? התשובה לכך שלהודות על הטובה שהשם עושה עם האדם אינו יכול להיעשות על ידי שליח אלא צריך מקבל הטובה בעצמו להודות באופן ישיר כי רק הוא שיודע ומעריך הטובה ידע להביע את הערכתו בצורה הנכונה, ולכן אני רוצה ללמוד בכדי להודות בעצמי לפרופסור.

מוסר השכל:

הנלמד מדברנו כי על האדם לדעת שאין החיים וכל הסובב אותו הוא דבר מובן מאליו אלא להחדיר בעצמו הערכה והוקרה והודאה על כל טובה והנאה שמקבל בכל צורה וזו הדרך אשר ינהג עם **אשתו** ולדעת לפרגן ולשבח ולהודות על כל פעולה שנעשה עבורו וכן **האשה את בעלה**, ולא לנהל את חי הנישואין כדבר המובן מאליו אלא להפרות את השמחה והאושר בבית כאשר כל אחד מעריך ומוקיר כל הנאה ובוזה מרבים שלום והשכינה שורה בביתם. **וכן הבנים עם ההורים או ההורים עם הבנים** חובה להחדיר בבית את התשומת לב לכל טובה והנאה שנעשית מאחד לשני זו דרך לחנך ולהתחנך שאין הדבר מובן מאליו שההורים יעשו כל מה שעושים וצריך להוקיר ולהודות ומאידך ההורים ידעו לשבח את מעשה בניהם ולא לחשוב שזה חובתן כי רק כך יתחנכו להרגיל עצמן להעריך כל דבר שמקבלים, **וכן בחיי החברה או העבודה או קבלת שרות אפילו בתשלום** ידע האדם להביע את הערכתו ולשבח ולהודות על כך ולא דבר המובן מאליו כי יכול להיות אחרת. והכלל בזה שכל אדם מחכה למילה טובה, וכגודל קניין מידת הכרת הטוב בינו לבין חברו כך גודל עבודת האדם בינו למקום לדעת להודות ולהלל את השם על חסדיו ולעבוד את השם בשמחה, כי החיים אינם דבר שמובן מאליו, אלא טוב להודות לשם תמיד.

1. **כתב הכלי יקר שמות (פרשת יתרו) פרק ב פסוק ב** ומה שנאמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא נאמר אשר בראתי שמים וארץ, לפי שהרצה לשקר ירחיק עדין שהרי דבר זה לא ראו על כן הזכיר להם הדבר אשר ראו בעיניהם וכן תמצא בספר הזוהר. ואשר בראתיך לא נאמר לפי שאמרו חז"ל (עירובין יג ב) נוח לו לאדם שלא נברא משנברא ולא בא כאן להזכיר כי אם הטובות אשר היטיב להם כי בעבורם הם חייבים לעובדו:

2. **כתב בספר החינוך מצוה לג** על מצוות כיבוד אב ואם מרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלהים ואנשים. ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו. **וכשיקבע זאת המדה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת האל ברוך הוא**, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאור העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתנותיו ושלמות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאלולי הנפש שחננו האל יהיה כסוס כפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להזהר בעבודתו ברוך הוא עכ"ל.

3. **במסכת ברכות דף סג ע"ב** פתח רבי יוסי בכבוד אכסניא ודרש לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו והלא דברים קל וחומר ומה מצריים שלא קרבו את ישראל אלא לצורך עצמן שנאמר ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה:

4. **כתוב (פרשת שמות) פרק ב פסוק (יט) וְתֹאמְרוּן אִישׁ מִצְרִי הֲצִילָנוּ מִיַּד הָרָעִים וְגַם דָּלָה דָּלָה לָנוּ וְנִשְׁקָ אֶת־הַצֶּאֱזָן:** (כ) וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לָמָּה זֶה עֲזַבְתֶּם אֶת־הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם: (כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֶּן אֶת־צִפְרָה בְּתוֹ לְמִשָּׁה: **וכן מבואר במסכת סנהדרין דף קד ע"א** דאמר רבי יוחנן: בשכר קראן לו ויאכל לחם, וכן בני בניו וישבו בלשכת הגזית.

5. **במדרש אגדה (בובר) שמות (פרשת שמות) פרק ב פסוק כ** קראן לו ויאכל לחם. וכן אמר החכם שלח לחמד על פני המים (קהלת י"א א'), ואיזה זה יתרו שהאכיל את משה, שנאמר בו כי מן המים משיתיהו (שמות ב' י"ח): אמר להם למה זה עזבתם את האיש [קראן לו ויאכל לחם], ופרע לו הקדוש ברוך הוא, הדא הוא דכתיב ויבא אהרן וכל זקני ישראל [לאכל לחם עם חותן משה] (פסוק י') ומי גרם ליתרו כל הטובות הללו, על שנדבק במשה וזכה להעמיד חכמים ונביאים, שנאמר ומשפחות סופרים יושבי יעבץ (דה"א ב' נ"ה):

7. **בפרשת שמות פרק ד' פסוק יח וַיִּלְךָ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב** אֶל־יִתְרֹן חֹתְנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֶלְכָּה נָא וְאֶשׁוּבָה אֶל־אֶתִּי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וַאֲרָאָה הַעוֹלָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרֹן לְמִשָּׁה לָךְ לְשָׁלוֹם: יט וַיֹּאמֶר יִתְרֹן אֶל־מֹשֶׁה בְּמַדְלֹן לָךְ שֶׁב מִצְרַיִם פְּרִימְתוֹ פְּלִהָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ: **ביתרומם יונתן על שמות פרק ב פסוק כא** וכד חכים רעואל דערק משה מן קדם פרעה טלק יתיה לגובא והות צפורה דברתיה מפרנסא יתיה בסיתרא בזמן עשרתי שנין ולסוף עשרתי שנין אפקיה מן גובא ועל משה בגוי גינוניתא דרעואל והוה מודי ומצלי קדם יי דעבד עמיה ניסין וגבורין ואיסתכייית חוטרא דאיתבראת בניי שמשאא וחקייין ומפרש עלה שמא רבא ויקירא דביה עתיד למעבד ית תמיהא במצרים וביה עתיד למבזע ית ימא דסוף ולהנפקא מוי מן כיפא והוה דעיץ בגוי גינוניתא ומן יד אושיט ידיה ונסביה הא בכין צבי משה למתב עם גברא ויהב ית צפורה ברת ברתיא למשה:

החותם בברכת שבת שלום ומבורך.
הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

